

MAKROEKONOMİK POLİTİKALARIN PERFORMANSINDA SOSYAL SERMAYENİN VE KURUMLARIN ROLÜ

THE ROLE OF SOCIAL CAPITAL AND INSTITUTIONS ON THE PERFORMANCE OF MACROECONOMIC POLICIES

Hacer OĞUZ*

ÖZET

Sosyal sermaye ile kurumlar bir ekonominin gelişimini ve refahını özel karar birimlerinin fayda, üretim ve maliyet fonksiyonları ile tabi oldukları kısıtlar yoluyla doğrudan etkilerken, özel karar birimleri ile iktisat politikası otoriteleri arasındaki etkileşim yoluyla da dolaylı biçimde etkilemektedir. Bu makalede belirtilen dolaylı etki incelenmektedir. Sosyal sermaye ile kurumlar iktisatta henüz popüler araştırma konuları değil iken, Kydland ve Prescott (1977) dinamik bir politika analizi gerçekleştirerek ünlü "optimal politikaların dinamik tutarsızlığı" sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu güvenin politikaların başarısında önemli olduğunu göstermektedir. Sosyal sermaye ile kurumlar güvenin etkin unsurları olduklarından iktisat politikalarının başarısını dolaylı biçimde etkilemektedir ve hesaba katılmaları gerekir. Optimal politikaların dinamik tutarsızlığı sorununu aşmak için optimal politikaları bağlayıcı kurullarla yönetmek ya da kurumlar oluşturmak başlıca çözüm önerileridir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Sermaye, Kurumlar, Güven, Dinamik Tutarsızlık, Güvenilirlik.

ABSTRACT

While social capital and institutions have direct effects on economic development and welfare by means of private decision makers' utility, production and cost functions and constraints that they are subject to, these social factors have also indirect effect over them through the interactions between the private economic decision makers and economic policy authorities. In this article, this indirect effect is studied. Before the social capital and institutions have not become popular study subjects in the economics, Kydland and Prescott (1977) had conducted a dynamic policy analysis and reached to the famous result, called "dynamic inconsistency of optimal policies". This finding reveals that trust is important for the achievement of economic policies. Because of social capital and institutions are the main determining factors of trust they affect the achievement of economic policies indirectly. Hence, they should be taken into account. The main solutions proposed to overcome the dynamic inconsistency of optimal policies are to conduct the optimal policies by introducing binding rules and to design institutions.

Keywords: Social Capital, Institutions, Trust, Dynamic Inconsistency, Credibility.

GİRİŞ

1970'li yıllarda iktisat teorisi alanındaki önemli bir gelişme Kydland ve Prescott (1977)'un beklentilerin rasyonel olduğu dinamik bir çerçevede iktisat politikalarının özel kesim ile iktisat politikası otoritesi arasında dinamik bir oyun içinde ele alınması gerektiğini göstermesidir.¹ Bir politika alternatifinin denge çözümü olarak çıktığı ve gerçekleştiği dinamik politika belirleme oyununda politikaların güvenilirliği hangi politikanın dengede çıkacağını belirleyen önemli bir unsurdur. Kydland ve Prescott (1977) ekonominin yapısındaki kusurlar nedeniyle optimal politikanın dinamik olarak tutarsız (güvenilirlikten yoksun) olduğunu ve dengede oyunun çözümü olarak optimal politika yerine optimal olmayan bir politikanın çıktığını göstermiştir.² Belirlenen bu politika ise dinamik olarak tutarlı olmakla birlikte optimal değildir ve politikanın performansının düşük kaldığının bir göstergesidir. Politikada yüksek performans için optimal politikaların güvenilirliğinin olması ve dolayısıyla bunlara güven duyulması gerekmektedir.

1980'li yılların ikinci yarısında iktisat teorisi alanındaki önemli bir gelişme ise iktisadi büyüme konusunun yeniden tartışılmaya başlanmasıdır. Bu ilginin temel nedenlerinden birisi ülkeler arasındaki kişi başına gelir farklılıklarının mutlak yakınlaşma hipotezinin öngördüğünün aksine giderek artmasıdır.³ Büyüme konusuna bu yeni ilginin bir diğer nedeni ise mevcut neoklasik teorinin büyümenin kaynaklarına ilişkin açıklamalarının tatmin edici bulunmamasıdır. Mevcut teori bazı önemli unsurları dışarıda bırakmış ve parametreleri dışsal almıştır. Büyüme konusunda yeni araştırmalar teknolojik gelişmelerin içselleştirilmesi, sermaye kavramının çeşitlendirilmesi ve büyümeye kurumsal yaklaşım yönlerinde ilerlemiştir. Yeni büyüme yaklaşımlarında mevcut büyüme teorilerinin büyümenin açıklayıcıları olarak sunduğu teknoloji düzeyi, fiziki ve beşeri sermaye miktarları, tasarruf oranı gibi faktörler büyümenin görünürdeki belirleyicileri olarak düşünülmüş ve

¹ Kydland ve Prescott dinamik çerçevede optimal politikaların zaman tutarsızlığı ile devresel hareketlerin itici güçleri konularında dinamik makroekonomi alanında yaptıkları katkılardan dolayı 2004 yılında Nobel ekonomi ödülünü kazanmıştır (The Royal Swedish Academy of Sciences, 2004)).

² Dinamik olarak tutarlılık ile zaman tutarlılık eşanlamlı terimlerdir. Makalede birinci terim tercih edilerek *dinamik-tutarlı* ya da *dinamik-tutarsız* politika kısaltması yapılacaktır.

³ Bu olgu, neoklasik büyüme teorisinin bir yanılması olarak görülmüştür. Ancak, neoklasik büyüme teorisinin yakınlaşma öngörüsü mutlak değil koşulludur ve yapılan bu eleştiri haksızdır.

sosyal sermayeyi ile kurumlar büyümenin temel belirleyiciler olarak öne çıkarılmıştır.⁴

İktisatta sosyal sermaye ile kurumlar birbirinden kopuk biçimde incelenmiş ve her birini konu alan iki ayrı literatür doğmuştur. Kavramlar düzeyinde bakıldığında birbirlerinin kavramlarının farkında oldukları ve her birinin diğerinin kullandığı başlık kavramı kendi kullandığı başlık kavramın bir alt-başlığı ya da tamamlayıcı bir unsuru olarak görme eğiliminde olduğu görülmektedir. Asıl kopukluk birbirlerinin bu kavramlara dayanarak yaptıkları teorik çalışmalarda izlenmektedir. Ayrıca, bu iki yeni literatür, kronolojik olarak kendilerinden önce gelen ve makroekonomik politikaların başarısında güvenin ya da güvenilirliğin önemini gösteren Kydland ve Prescott (1977)'un çalışmasından ve bundan türeyen yeni politik iktisattan da bağımsız gelişmiştir.

Diğer sosyal bilim alanlarında farklı anlamlara gelebilecek ve farklı işlevler görebilecek sosyal sermaye ve kurum kavramları genelde iktisat alanında özeldir. İktisat politikaları bağlamında kavram düzeyinde ele alındığında işlevleri yönünden ortak bir noktalarının bulunduğu görülmektedir: Güven sağlamak. İktisadi karar birimlerinin karşılıklı etkileşim içinde olduğu piyasa ekonomilerinde etkinliğin temel vazgeçilmezlerinden biri tarafların birbirlerine *güven* duymalarıdır. Sosyal sermaye ile kurumlar güven sağlama işlevleri yönünden dikkate alındıklarında iktisat politikaları bağlamında özel bir yerlerinin bulunması kaçınılmazdır. Sosyal sermaye ve kurumlar ile iktisat politikaları arasındaki ortak kesişme noktası güvendir. Bu kavram aracılığıyla sosyal sermaye ve kurumlar ile Kydland ve Prescott'un dinamik politika analizi kesişerek sosyal sermaye ve kurumların politikanın performansına etkisini görmeye izin vermektedir.

Güven bir ekonominin sağlıklı işlemesine ve gelişmesine katkıda bulunurken iktisat politikaları bağlamında ise politikaların başarısını etkilemektedir. Piyasa ekonomileri karşılıklı ilişkiler içinde yürüdüğünden ve bu ilişkiler ya bir çıkar birliğine ya da bir çıkar uyumsuzluğuna dayandığından iktisadi karar birimleri arasında karşılıklı güven önemlidir. Karşılıklı ilişkiler çok geniş bir yelpazede ortaya çıkmaktadır. Birey, grup ve kamu otoritesi üçlüsünün en az ikili tüm kombinasyonları karşılıklı etkileşim içermektedir.

⁴ Sermayenin tanımını beşeri sermaye ile genişleterek yeni büyüme literatürüne katkı yapan ve sosyal sermaye ile kurumlar literatürünün dışında duran Lucas'ın 1988'deki makalesinin başlığını *on the Mechanics of Economic Development* olarak seçmesi yukarıda belirtilen hususun daha önceden farkında olduğunu ve altının doldurulması gerektiğinin bilindiğini göstermektedir.

Bunlardan sadece özel kesim karar birimleri ile iktisat politikası otoritesi arasındaki karşılıklı etkileşim bu çalışmanın ilgi alanına girmektedir.⁵

Ortak çıkarları bulunan bir grup karar birimi arasında ortak çıkarlar ile bireysel çıkarlar arasında potansiyel çatışmasının bulunduğu bir problem türü olarak ortak eylem problemlerinde üstün çözüm işbirliği yoluyla çıkmaktadır. Bu problemlerde tarafların işbirliği yapacakları ya da sözlere bağlı kalacakları konusunda birbirlerine güven duymaları üstün çözümün gerçekleşmesinin temel koşuludur.⁶ Güvenin yokluğunda, tüm taraflar için işbirliği halinde elde edilebilecek olana göre daha düşük kazanç veren çözüm gerçekleşmektedir. Sosyal sermaye ve kurumlar, ortak eylem problemlerinde güven sağlama işlevleriyle üstün çözümün gerçekleşmesine hizmet etmektedir. İktisat politikaları alanına giren karar problemlerinin büyük bir kısmı ortak eylem problemi yapısındadır. Dolayısıyla sosyal sermaye ve kurumlar güven sağlama işlevleriyle bu problemlerde üstün çözümün sağlanmasına ve dolayısıyla politikada başarıya hizmet edebilir.

Sosyal sermaye ile kurumların bir ekonominin gelişmesini ve refahını özel kesim oyuncularının fayda fonksiyonu, üretim fonksiyonu ve tabii oldukları kısıtlar yoluyla *doğrudan* etkilediği ilgili literatürde ortaya konmuştur. Bu makalede ise sosyal sermaye ile kurumların iktisat politikalarıyla bağlantılı *dolaylı* etkileri sorgulanmaktadır. Bu bağlamda makalede sosyal sermaye ile kurumların özel kesim ile politika yapıcı arasındaki dinamik etkileşim sürecinde politikaların belirlenmesinde etkili olarak ekonominin performansını etkilediği hipotezi işlenmektedir. Bu hipotez iki temel argümana dayanarak açıklanmaktadır. Bunlardan birincisi sosyal sermaye ile kurumlarla ilgili literatürde sosyal sermaye ve kurumların temelde güven sağlama işlevlerinin olduğu yönündeki tespittir. Hipotezin dayandığı diğer argüman ise Kydland ve Prescott'un dinamik bir çerçevede optimal

⁵ Makalede iktisat politikası otoritesi *politika yapıcı* olarak özel kesim iktisadi karar birimleri *özel kesim* olarak kısaltılacaktır.

⁶ Ortak eylem problemi, bencil dürtülerin üzerinden gelinmesi ve tüm tarafların ortak çıkarına olacak biçimde işbirliği yoluyla problemin çözümünün bulunması sorunudur (Ostrom vd., 2003:xiv). Bu problemlerin temel özelliği ex-ante olarak diğerlerinin ne yaptığından bağımsız olarak her bir taraf için en iyi seçeneğin diğerleriyle işbirliği yapmamak olmasıdır. Ancak, ex-post olarak bu seçenek birinci en iyi çözümü oluşturmamaktadır ve problemin niteliği gereği ex-ante olarak işbirliği en iyi seçenek değildir. Ex-ante olarak işbirliğini oyunun denge çözümü yapacak kısıtlamalar getirilerek ex-post olarak en iyi çözüm garantilenmektedir. Ortak eylem problemlerinin en iyi bilinen örnekleri *zarıklar ikilemi* ile *bedavacı ikilenidir*. Her iki ikilemde de işbirliğinden caydırıcı yapısal bir unsur vardır. Bedavacı ikileminde ortak eyleme (kamu malını üretimine) katkı verip vermeme ortak eylemin sonuçlarından yararlanmayı değiştirmemektedir ve herkes aynı şekilde yararlanmaktadır. Ancak, tüm taraflar için aynı durum geçerli olduğundan ortak eylem gerçekleşmemektedir ve tüm taraflar ortak eylemin gerçekleşmesi durumuna göre daha kötü durumdadır.

politikaların dinamik-tutarsızlığı bulgusudur.⁷ Makalede bu hipotezin açıklanmasında sosyal sermaye ve kurumlarla ilgili literatürden sadece kavramlar düzeyinde yararlanılmaktadır. Makalede, ayrıca, sosyal sermaye ve kurumlarla ilgili literatür henüz oluşmaya başlamış iken bu literatürün dışında gerçekleştirilen teorik bir çalışmanın bu değişkenlerin iktisat politikaları yoluyla dolaylı etkilerinin çıkmasına bir kanal oluşturduğu vurgulanmaktadır.

Makalenin akışı içinde birinci bölümde sosyal sermaye ile kurumlar kavramsal olarak ele alınmakta ve işlevleri yönünden ortak noktaları belirlenmektedir. Bunların iktisat politikaları yönünden ortak işlevlerinin güven sağlamak olduğu gösterildikten sonra ikinci bölümde güvenin kendisinin makroekonomik politikalar açısından önemini ortaya koyan bir analiz sunulmaktadır. Kydland ile Prescott'a ait bu dinamik politika analizi bir taraftan politikaya güven yokluğu anlamına gelen bir dinamik-tutarsızlık sorunu ortaya koyarken diğer taraftan güvenin iktisat politikaları yönünden sonuçlarını ve belirtilen soruna karşı olası çözümlerin ipuçlarını vermektedir. Kydland ve Prescott'un analizinde ekonominin yapısıyla ilgili kısırlar nedeniyle bu sorun çıkararak optimal politikanın seçilmesini engellerken sorunun alternatif çözümleri arasında kurumların oluşturulması bulunmaktadır. Kydland ve Prescott'un analizi sosyal sermayenin ve kurumların kendilerinin dinamik tutarsızlık sorununa benzer başka dürtü kısıtları yaratarak iktisat politikalarını kısıtlayabileceğini ve uygun kurumların oluşturulmasıyla optimal politikaların gerçekleştirilebileceğini gösteren *yeni politik iktisadın* doğmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, üçüncü bölümde makroekonomik politikalarda sosyal sermayenin ve kurumların yeni politik iktisadını içeren daha genel bir çerçevede incelenmektedir.

SOSYAL SERMAYE, KURUMLAR VE GÜVEN

Bir toplumun sosyal sermayesini ve kurumlarını o toplumun ekonomik performansının önemli bir unsuru olarak gören Solow (2000:6-7) davranışsal temelleri rasyonellik ve çıkarıcılıktan ibaret olan hakim iktisat anlayışının ekonomik hayatın ve ekonomik performansın bir çok yönünü açıklamasının mümkün olmadığını düşünmektedir. Ayrıca, Solow (2000:6) bir ekonominin işleyişi ile bu unsurlar arasındaki etkileşimi açığa çıkarılması gereken zor bir iş olarak düşünmekte ve bu yöndeki mevcut çalışmaları gerek kavramları gerekse bunları kullanma biçimleriyle eleştirmektedir.

Sosyal sermaye ve kurumlarla ilgili literatür incelendiğinde kavram boyutuyla oldukça karmaşık bir manzarayla karşılaşılmaktadır. Bu durum

⁷ Görülecektir ki dinamik-tutarsızlığa politika yapıcının karşılaştığı bir dürtü faktörü neden olmaktadır. Burada dürtü (incentive) finansal ödüller veya cezalardan öte bir anlam taşımaktadır. Bir karar birimi için belirli bir eylemin sonucu ile farklı bir eylemin sonucu arasındaki farktır (Ostrom, 1992:256).

hem bu iki kavram arasında hem de her birinin kendi içinde görülmektedir. Özellikle sosyal sermaye yönünden durum çok daha karışıktır. Bu karmaşanın önemli bir nedeni bu kavramların sosyal bilimlerin çok sayıda alanını ilgilendirmesi ve her birinin farklı amaç ya da perspektiflerle bu kavramlara yaklaşmasıdır. Bu kavramları içeren bir çalışma yapılmak istendiğinde öncelikle bu kavramlardan neyin anlaşılması gerektiğini açıklama ihtiyacı doğmaktadır. Aslında bunlar ortaya çıkış nedenleri, unsurları ve işlevleri yönünden tanımlanabilecek konu başlıklarıdır.

Sosyal Sermaye

İktisatta sosyal sermaye literatürü neoklasik iktisat üzerinde ilerlemektedir. Neoklasik iktisat geleneğini sürdüren iktisatçılar birinci refah teoremini sağlayan koşulların karşılanmadığı durumlarda sosyal olarak etkin bir çözüme sosyal sermayenin ulaştırıp ulaştırmayacağını anlama çabasıyla bu kavramla ilgilenmeye başlamıştır (Durlauf vd. 2004:7-12). Sosyal alışverişte etkinlik için tarafların birbirlerini bulmaları ve birbirlerine güven duymaları iki temel koşuldur. Bu iki koşulun birlikte karşılanabildiği iki mekanizma bulunmaktadır. Bunlar formel kurumlar ile kişiler arası ilişkilerdir. Sosyal sermaye literatürü çoğunlukla ikinci mekanizma üzerinde durmaktadır. Sosyal sermaye yaklaşımına göre sosyal sermaye varlığıyla ortak eylem problemlerinin çözümünü mümkün kıldığından sosyal sermaye ekonomik gelişmenin önemli belirleyicisidir.

Ekonomik yapıdaki kusurlar nedeniyle Pareto-etkin dengeden sapmalar durumunda sosyal sermayenin Pareto-etkin dengeye ulaştırdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, sosyal sermaye ikinci en iyi durumlardaki bir ekonominin performansını geliştiren unsurlardan birisidir (Durlauf vd., 2004:16-17). Dışsallık, bedavacılık, eksik bilgi, eksik yaptırım, eksik rekabet birinci refah teoremini bozan başlıca kusurlardır. Bu kusurlardan herhangi birinin varlığı halinde denge Pareto-etkin değildir ve dolayısıyla birinci en iyi durum gerçekleşmemektedir. Sosyal sermaye bu etkinsizlik kaynaklarından en az birini karşılayarak yarar sağlamaktadır. Spesifik olarak, sosyal sermaye dengenin çoklu olduğu durumda koordinasyon başarısızlığını önlemekte, üstün çözüm için bireysel dürtüleri iyileştirmekte, bilginin dolaşımına yeni yollar açmakta ya da sosyal alışveriş teknolojilerini değiştirmektedir. Etkinsizlik kaynaklarının çokluğuna karşın sosyal sermayenin etkinliği geliştirme yolları sınırlı sayıdadır.

Neoklasik iktisat teorisi ile rasyonel beklentiler hipotezi üzerine kurulan ve sosyal sermayeyi belirtilen etkinsizlikleri gidererek ekonominin performansını geliştiren bir unsur olarak gören sosyal sermaye yaklaşımı her boyuttaki ekonomik toplulukların performansını bunların ortak eylem problemlerini nasıl çözdüklerine ya da çözüp çözemediklerine dayandırmaktadır (Ostrom vd., 2003:xii-xiii). Sosyal sermayenin yokluğunda

ortak eylem problemlerinde işbirlikçi çözüm kendiliğinden çıkmaz iken sosyal sermayenin varlığında çıkabilmektedir.⁸

Sosyal sermaye kavramının çok çeşitli tanımları yapılmıştır ve Tablo1'de başlıca sosyal sermaye tanımları kronolojik olarak verilmiştir.⁹ Bu tablo sosyal sermaye kavramının henüz tam yerine oturmadığını ve hala gelişmekte olduğunu göstermektedir. Bu tanımlarda (i) güvenin giderek artan biçimde sosyal sermayenin belirlediği endojen bir unsur olarak görüldüğü (ii) kurumları sosyal sermayenin bir alt başlığı olarak görme eğiliminin bulunduğu dikkati çekmektedir.¹⁰

Tablo 1: Sosyal Sermayenin Tanımları

Coleman	Sosyal sermaye sorumluluklar ve beklentiler, bilgi kanalları ve sosyal normlardan oluşur ... Sosyal sermaye insanların gruplar içinde birlikte çalışma becerisidir (1988:595).
Coleman	Sosyal sermaye yokluğunda başlanamayan ya da sadece yüksek maliyetlerde başlanabilen belirli amaçları gerçekleştirmeyi kolaylaştıran sosyal organizasyondur (1990:304).
Putnam vd.	Sosyal sermaye koordinasyonlu eylemleri kolaylaştırarak toplumun etkinliğini geliştiren güven, normlar ve ağlar gibi sosyal organizasyon özelliklerine işaret etmektedir (1993:167).
Putnam	[Sosyal sermaye] paylaşılan amaçları gerçekleştirmek için katılımcıların birlikte daha etkin biçimde eylemde bulunmasını mümkün kılan sosyal hayat özellikleridir -ağlar, normlar, ve güven- (1995:664-665)... Kısaca, sosyal sermaye, sosyal bağlantılara ve bunlara eşlik eden normlara ve güvene işaret etmektedir (1995:665).
Fukuyama	Sosyal sermaye insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneğidir (1995:23) ... Sosyal sermaye bir toplumda veya onun üyelerinde güven duygusunun hakim olmasından kaynaklanan bir yetidir (1995:37)

⁸ Sosyal sermayenin yokluğunda işbirlikçi çözümünün kendiliğinden çıkmaması bu alanlarda dışsal bir otoritenin müdahalesini (kurumlar oluşturulmasını) gerektirmektedir. Bu yönüyle kurallar (kurumlar) sosyal sermayeyi tamamlayan ya da yokluğunu telafi eden unsurlardır.

⁹ Solow (2000:7-8) sosyal sermaye etiketinin *sermaye* kısmına itiraz etmektedir. Sosyal sermaye adı altında ifade edilen unsurların sermayeyi oluşturan özellikleri taşımadığını belirterek bunlara sermaye denmesini eleştirmektedir; sosyal norm olarak ortaya çıkan, yaptırımları olan, ve sonunda bireylerin davranışlarında içselleşen davranışlara sosyal sermaye yerine *davranış kalıpları* denmesini daha uygun bulmaktadır.

¹⁰ Woolcock vd. (2000:6) kurumsal yaklaşımı bir görüş olarak sosyal sermaye yaklaşımı altında ele almıştır. Bu görüşe göre kurumlar sosyal sermayenin gelişmesine yol açan faktörlerden birisidir. Dolayısıyla, sosyal sermaye kurumlar yönünden endojendir.

Fukuyama	Sosyal sermaye grup üyelerince paylaşılan enformal kurallar veya normların grubun üyeleri arasında işbirliğine izin veren bir setidir. Normlar yanlış olabilecekleri için normların ve değerlerin paylaşılıyor olması kendi başına sosyal sermaye yaratmaz... Sosyal sermayeyi yaratan normlar doğru söyleme, sorumlulukları yerine getirme ve mütekabiliyet gibi erdemleri içerir (1997:378-379).
Putnam	Sosyal sermaye bireyler arasındaki bağlantılardır- sosyal ağlar, mütekabiliyet normu ve bunlardan ortaya çıkan güvenilirdir (2000:19).
Ostrom	Sosyal sermaye bireylerin oluşturdukları grupların yinelenen aktivitelere getirdikleri etkileşim kalıpları hakkında paylaşılan bilgi, anlayışlar, normlar, kurallar ve beklentilerdir (2000:176).
Stiglitz	Sosyal sermaye-örtük bilgi, ağlar koleksiyonu, itibar toplama, ve organizasyonel sermayeyi kapsamaktadır...Sosyal sermaye organizasyon teorisinde ahlaki riziko ve dürtü problemlerini halletmenin sosyal araçlarıdır (2000:59).
Woolcock vd.	Sosyal sermaye insanların birlikte hareket etmesini mümkün kılan normlar ve ağlardır. Bu tanım tekrarlanma sürecinde ortaya çıkan güven ve mütekabiliyet gibi önemli sosyal sermaye özelliklerini kapsamaktadır...[Sosyal sermaye yaklaşımlarından] kurumsal görüşte sosyal sermaye [kurumsal temele] bağımlı bir değişkendir. [Diğerlerinde ise] sosyal sermaye bağımsız bir değişkendir (2000:3).
Lin	Sosyal sermaye operasyonel olarak sosyal ağlara içerilmiş olan ve aktörlerin eylemlerinde eriştikleri ve kullandıkları kaynaklar olarak tanımlanabilir (2001:24)... Kavram iki önemli kısımdan oluşmaktadır: (1) bireylere değil sosyal ilişkilere içerilmiştir, ve (2) bu kaynaklara erişim ve kullanım aktörlerle vardır (2001:24-25).
OECD	Sosyal sermaye ağlar ve gruplar içinde ya da gruplar arasında işbirliğini kolaylaştıran normlar, değerler ve anlayışlardır (2001:24-25).
Bowles vd.	Sosyal sermaye güvene, bir kişinin birlikte olduğu insanları düşünmesine, kendi toplumunun normlarıyla yaşama istekliliğine ve yapmayanları cezalandırmaya işaret etmektedir (2002:2).
Ostrom vd.	Sosyal sermayenin üç geniş formu (1) güven duyulabilirlik (2) ağlar, ve (3) formel ve enformel kurallar ya da kurumlardır. Sosyal sermaye bireylerin ve bireylerin ilişkilerinin ortak eylem problemlerini çözmeye yeteneklerini geliştiren özellikleridir... sosyal sermaye formları insanlar arasındaki [ortak eylem problemlerini çözmede] güveni geliştirmektedir (2003:xiv).
Durlauf vd.	(1) Sosyal sermaye grup üyeleri için pozitif dışsallık yaratmaktadır; (2) bu dışsallıklar ise paylaşılan güven, normlar, değerler ile bunların beklentiler ve davranışlar üzerindeki bağlı etkileri vasıtasıyla başlanır; (3) paylaşılan güven, normlar ve değerler ise sosyal ağlara ve ortaklıklara (associations) dayanan enformel organizasyon formlarından çıkmaktadır... Normlar ve güven formel kurumlara da dayandırılabilir (2004:5).

Kurumlar

Kurumsal iktisadın önderi D. North (1990:19)'a göre kıtlığa ve dolayısıyla rekabete dayalı neoklasik iktisat teorisi insanlar arası eşgüdümün ve işbirliğinin özünü kavrayamamıştır ve bu yönden eksiktir. Kurumsal iktisatçılar neoklasik teorinin bıraktığı bu boşluğu kurumlarla doldurmaya yönelmiştir. Dolayısıyla kurumsal iktisat neoklasik teorinin rasyonel beklentiler ve kurumlarla genişletilmiş bir biçimidir.

Literatürde kurum terimi en az üç farklı anlamda kullanılmaktadır (Aoki, 2000:11-15): (i) Bir oyunun oyunculardır, (ii) oyunun kurallarıdır ve (iii) oyundaki oyuncuların denge stratejileridir. Birinci kullanım günlük dilde daha yaygındır ve mahkemeler, hükümet temsilcilikleri, üniversiteler, meslek odaları gibi örgütsel kuruluşları kastetmektedir. Kurum teriminin ikinci kullanım biçimini North geliştirmiştir. Kurumları oyunun kuralları olarak kavramlaştıran North, bir oyunun kuralları ile oyuncuları arasında kesin bir ayırım yapmıştır: Oyunun kuralları oyuncuların alternatifler setini sınırlayarak dürtülerini biçimlendirmekte ve yeni kurallar için efektif talep yaratmakta iken oyuncular ise kurumsal değişim sürecinin kural yapıcılarıdır. Kurum teriminin üçüncü kullanım biçimine ikinci kullanımdan hareketle ulaşılmıştır. Kurumsal değişim sürecinde bir kurumun ortaya çıkışı bir oyun çerçevesinde düşünülmektedir oyundan çıkan denge stratejisine kurum denilmiştir. Bu üçüncü kullanımda kurumlar endojen olarak belirlendiğinden kendinden yaptırımıdır.

Kurumları bir oyunun kuralları olarak gören North (1990:9-13)'a göre kurumlar insanlar tarafından getirilen ve insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendiren kısıtlamalardır; siyasi, sosyal ve ekonomik alışverişteki dürtüleri şekillendirmektedir; bireylerin tercih setini kısıtlamaktadır; insanlar arasındaki alışverişin çerçevesini oluşturmaktadır; işlem ve üretim maliyetlerini etkileyerek ekonomik performansı etkilemektedir; ve insanlar tarafından konulan formel kurallar ile teamüller ve davranış normları gibi enformel kurallardan oluşmaktadır.¹¹ Yine, North (1990:51-73)'a göre formel ve enformel kurumlar (kurallar) arasında sadece bir derece farkı vardır; bunlar bir ucunda tabuların, geleneklerin ve göreneklerin diğer ucunda yazılı anayasanın yer aldığı bir kurallar dizinidir ve yaptırımlarıyla birlikte ekonominin performansını etkilerler; formel kurallar iradi bir şekilde tasarlanmış iken enformel kurallar değildir; formel kurallar siyasi kurallar, ekonomik kurallar ve sözleşmelerden oluşur; devlet sistemi, devletin hiyerarşik yapısı, temel karar ve denetim mekanizmaları başlıca formel siyasi kuralları oluştururken mülkiyet hakları, mal ve kaynakların devrine ilişkin haklar ve sözleşmeler başlıca formel ekonomik kurallardır; çoğunlukla formel siyasi kurallardan ekonomik kurallara doğru işlemekle birlikte bunlar arasındaki çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır; ve enformel kurallar insanlar arasında tekrarlanan etkileşimi yönetir ve çoğunlukla toplumun onayladığı davranış normlarından ve içsel davranış standartlarından oluşur.

North (1990:26)'a göre formel kurumlar oluşumları ve değişimleri itibarıyla siyaset pazarında oyuncuların pazarlık güçleriyle ilişkili olduğundan bu kurumlar toplumsal açıdan etkin olmayabilir ve ülkeler arasındaki

¹¹ North (1990:11-12) kurum ile kuruluş (organisation) arasında çok açık bir ayırım yapmaktadır. Kuruluşlar, belirli hedeflere ulaşmak gibi ortak amacı olan bireylerin oluşturduğu gruplardır.

gelişmişlik farkına neden oluşturabilir.¹² Formel kurumların iradi olduğu düşünülür ise performansı yüksek olan ülkelerin formel kurumları ithal edilerek bir ülkenin başarısını artırması mümkün gözükmemektedir. Ancak, gerçekte ülkelerin aynı formel kurumlarla farklı performans sergilemeleri ekonomik performansta formel kurumlar yanında enformel kurumların da önemli olduğunu göstermektedir. Aynı formel kurumlara sahip bu ülkelerde enformel kurumlar farklı iken enformel kurumlar ile formel kurumlar arasındaki uyum düzeyleri yönünden aralarında farklılıklar çıkararak performanslarını farklılaştırmaktadır (Aoki, 2000:3).

North'un düşüncelerini önemli ölçüde paylaşan Acemoglu vd. (2004)'e göre siyasi ve ekonomik kurumlar belli bir anda bir oyunun veri kurallarını oluşturmalarına karşın kendileri kurumsal değişim oyununun denge çözümleri olarak ortaya çıkmakta ve değişmektedir. Acemoglu vd. (2004)'nin formel kurumlar bağlamında geliştirdikleri kurumsal değişim modelinde çıkar çatışması temelinde ve kaynak dağılımının önemi vurgulanarak ekonomik kurumlar ile siyasi kurumların değişimi birbirleriyle bağlantılı olarak açıklanmaktadır.¹³

İlk defa A. Schotter (1981:11) kurumları oyunların denge durumları olarak görmüştür. Kurumları oyunların denge çözümleri olarak açıklayan çalışmalar evrimci oyun yaklaşımı ile yinelenen oyunlar yaklaşımı olarak iki farklı yaklaşım altında sürmektedir. Evrimci oyun yaklaşımında üçüncü taraf yaptırımı ya da bilinçli bir çaba olmadan kendiliğinden gelişme yönlü bir seleksiyonun baskısı altında bir davranış uzlaşmasının oluştuğu vurgulanmaktadır. Tekrarlanan oyunlar yaklaşımında ise kurumlar

¹² North'un bu düşüncesi siyasi ve ekonomik kurumların değişim sürecini modelleyen Acemoglu vd. (2004)'nin temel hareket noktasını oluşturmaktadır.

¹³ Ekonomik gelişmişliği iyi kurumlara sahip olmakla ilişkilendiren ve iyi ekonomik kurumların özelliklerini sıralayan Acemoglu vd. (2004:38-39) ülkelerin neden iyi kurumlara sahip olmadıklarına açıklama getirmektedir. Bunun temel nedeni olarak gelecekteki siyasi gücün kullanımına yönelik bağlayıcı bir taahhüdün imkansızlığı gösterilmektedir. Çünkü, siyasi güç üzerinde yaptırım gücü bulunan üçüncü bir taraf yoktur.

tekrarlanan zanlılar ikilemi oyunlarının subgame perfect dengeleridir.¹⁴ Tekrarlanan oyunun her aşamasında Nash denge karşılandığı için bu yaklaşım altında çıkan kurumlar kendinden yaptırımıdır. Kurumlar ortaya çıkışları itibarıyla Nash dengeleri oluştururken başka bağlamlarda oyunun kurallarını oluşturarak üstün çözüme hizmet etmektedir

Sosyal sermaye ve kurumlara ilişkin yukarıdaki tanımlamalar değerlendirildiğinde görülmektedir ki sosyal sermaye ve kurumlar arasında önemli ölçüde çakışma vardır. Tanımlar yönünden kurumlar literatüründeki enformel kurumlar ile sosyal sermaye literatüründeki sosyal sermaye birbirine oldukça yakındır. İstisnalar hariç, görünürde iki grup tanım arasında çakışmayan unsurlar formel kurumlar ile sosyal ağlardır. Sosyal ağları içeren tanımlarda genelde formel kurumlar dışlanırken formel kurumları içeren tanımlarda sosyal ağlar dışlanmaktadır. Ancak, sosyal ağlar enformel kurumların oluşmasında açıklayıcı bir unsur olduğundan enformel kurumları içeren kurum tanımları dolaylı biçimde sosyal ağları da kapsamaktadır. Dolayısıyla, kurumlar sosyal sermayeyi de kapsayan daha geniş bir kavram görünümündedir. Kabaca, kurumlar sosyal sermaye ile formel kurumların bir toplamıdır. Asıl önemlisi bunlar işlevleri yönünden benzerdir. Yukarıda bu değişkenlerin işlevlerine kısmen değinildi ve görüldü ki bunlar ortak eylem problemlerinde bir çözüm için ya da üstün çözüm için gereken karşılıklı güveni sağlayarak ekonomik etkinliği geliştirmektedir ve bu yönden benzerdir. Karşılıklı ilişkilerde güvenden başlayıp bunu sağlayan unsurlar nelerdir diye sorgulandığında bu fikrin doğruluğu görülmektedir. Böyle bir analiz yapıldığında sosyal sermaye ve kurumlara ulaşılmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki alt bölümde güvenin tanımı yapılarak güven sağlayan unsurlar gösterilmektedir.

Güven

Arrow (1972:345)'un bir ekonomide güvenin kapsamını ve önemini özetleyen "Fiilen tüm ticari işlemler, bir zaman alan tüm işlemler özünde bir güven unsuru içerir. Dünyadaki geri kalmışlıkların çoğunun karşılıklı

¹⁴Subgame perfect denge (Aoki, 2000:15) tekrarlanan oyunlar için geliştirilmiş bir denge kavramıdır ve tekrarlanan oyunlarda her oyuncunun, oyunun her olası gelecek durumlarına koşullu seçimlerini kapsayan geniş bir eylem planını içeren bir stratejidir. Tekrarlanan oyunlar ise tek hamleli oyunların tekrarlanmasından oluşmaktadır. Her bir oyuncunun strateji seçimi diğer oyuncuların geçmişteki seçimlerine dayandığı için tüm oyuncular şimdiki seçimlerinin diğerlerinin gelecekteki seçimlerine, dolayısıyla, gelecekteki sonuçlara etkisini hesaba katmaktadır. Geniş eylem planında belirli bir durum için önerilen eylem bu durum gerçekten ortaya çıktığında bu alt oyunun Nash dengesi olmalıdır. Nash denge ise oyuncuların her birinin diğer oyuncuların kendileri için önerilen stratejileri sürdürecekları beklentisi altında hiç bir oyuncunun kendi stratejisini değiştirme eğiliminin bulunmadığı stratejiler setidir (Aoki 2000:13).

güvenden yoksunlukla açıklanabileceği makul biçimde iddia edilebilir” şeklindeki ifadesi iktisadi gelişmeye sosyal sermaye ve kurumlar yaklaşımları için önemli bir argüman olmuştur.

Genel anlamda güven, diğer oyuncuların belirli bir şekilde davranacağına dair kanaat ya da iyimser beklentidir. Güvenin net bir tanımını Ostrom vd. (2003:xvi) yapmıştır: Güven, ortak eylem problemlerinde bir oyuncunun, bir diğer oyuncu veya oyuncular grubunun belirli bir eylemi gerçekleştireceğine dair değerlendirmesini gösteren subjektif bir olasılıktır. Durlauf vd. (2004:9) güvenin rasyonel beklentilere yakın bir kavram olarak alınabileceğini belirtmektedir.

Dasgupta (2005)’nın analizi sosyal sermaye ve kurumların güven sağlama işlevleri yönünden benzerliklerini farklı bir bakış açısıyla görmeye imkan vermektedir. Dasgupta (2005:2) bir ortak eylemin gerçekleşmesini tarafların birbirlerine güven duymaları koşuluna bağlarken, güvenin kendisini ise karşı tarafın güvenilirliğine dayandırmaktadır. Karşılıklı ilişkilerde tarafların kendilerine verilen sözlerin yapılacağına (dolayısıyla karşı tarafa) güven duymaları için verilen sözlerin güvenilir olması gerekir. O halde, hangi durumlarda sözler güvenilirdir? Sorunun yanıtı sosyal sermaye ile kurumları içerecek biçimde üç durumu kapsamaktadır. Dolayısıyla, sosyal sermaye ve kurumlar sözlerin güvenilirliğine temel oluşturmakta ve sonuçta karşılıklı güven doyumuna hizmet etmektedir.

(i) Bir grubu oluşturan taraflar arasında sevgi ve yakınlık mevcut ise birbirlerine verdikleri sözler güvenilirdir. Çünkü, sevgi ve yakınlık durumlarında tarafların faydaları birbirleriyle aynı yönde ilişkilidir. (ii) Söz verenlerin güvenilir olduğu ya da başkaları kendilerine güven duyduklarında kendilerinin de buna karşılık olarak sözlerine bağlı kaldıkları yaygın bir görüş ise bunların sözleri güvenilirdir. (iii) Diğer tarafların sözlerine bağlı kalması halinde bir tarafın sözüne bağlı kalmasını her taraf için çıkara uygun yapan kurum oluşturulabilmiş ise sözler güvenilirdir. Problemin yapısına göre güvenilirlik sağlayan bu kurumlar formel veya enformel olabilir. Enformel kurumlar ise sosyal sermayeye yakın bir kavramdır. Sözlere bağlı kalma üçüncü taraf yaptırımında ise sözler güvenilirdir. Doğruluk ve dürüstlük üzerine itibar edinmenin ekonomik bir değeri mevcut ise bunun peşinde olanların sözleri güvenilirdir. Yinelenen benzer fırsatlarla gelecekte karşılaşmanın beklendiği durumlarda sözler güvenilirdir. Sözlere bağlı kalmama toplumsal yaptırım tehdidi altında ise yine sözler güvenilirdir.

Tüm bu analizler sosyal sermayenin ve kurumların güven sağlama işlevlerinin olduğunu ve bu yönden benzer olduklarını göstermektedir. Mantıksal olarak bunlar özel kesim ile politika yapıcı arasındaki politika yapımı oyununda dominant konumdaki politika yapıcının sözlerinin güvenilirliği konusunda sinyal oluşturarak özel kesimin davranışlarını ve dolayısıyla politika seçimini etkilemektedir. Dolayısıyla, makalenin geri kalan

kısımında sosyal sermaye ile kurumlar birlikte anılacaktır. Bunların politikanın güvenilirliği konusunda sinyal oluşturması politika yapıcı için formel kurumlar oluşturmayı alternatif bir politika enstrümanı yapmaktadır. Çalışmanın izleyen bölümünde makroekonomik politikaların başarısında güvenin ya da güvenilirliğin rolü teorik iktisat literatüründeki bir analizden hareketle gösterilmektedir.

İKTİSAT POLİTİKASI ALANINDA DİNAMİK TUTARSIZLIK (GÜVENİLİRLİK) SORUNU

Neoklasik teori hipotetik birinci en iyi çözümden uzaklaştıran kusurlar mevcut iken sosyal sermaye ile kurumları bu hipotetik çözüme yaklaştıran unsurlar olarak görmektedir. Benzer biçimde, neoklasik teori bu kusurların etkinliği bozmasından dolayı iktisat politikalarına izin vermektedir. Ancak, görülecektir ki politikada başarı için bu politikaların güvenilir bulunması gereklidir. Kydland ve Prescott (1977) ekonomik yapıdaki kusurlar nedeniyle optimal politikaların güvenilir olmadıklarını göstererek politikada başarıda güvenin önemini ortaya koymuştur ve bu bölümün konusunu oluşturmaktadır.

İktisat politikalarında başarı için politikaya güven, bunun için ise bağlayıcı kuralların ya da kurumların gerektiği yönündeki bugünkü görüşe gelinmesinde 1950'li yıllarda başlayan *takdire karşı kural* tartışması etkili olmuştur.¹⁵ O dönemde neoklasik iktisat kampında bu tartışma kural lehine sonuçlanmış ve ardından hangi kural sorusunun yanıtlanması gerekmiştir.¹⁶ Lucas (1976) ünlü *Lucas Kritiği* sonucuyla hangi kural sorusunun yanıtının rasyonel beklentiler dışlanarak verilemeyeceğini göstermiş ve rasyonel beklentiler altında alternatif politika kurallarının özel kesimin karar

¹⁵ Makalede iktisat politikası yapımı rejimleri olarak takdire dayalı (discretionary) politika belirleme biçimine *politikada serbesti rejimi* ve kurala bağlı politika rejimine *politikada bağlayıcı kural rejimi* denilecektir. Bu iki rejim arasında seçilen politikalara bağlayıcılık yönünden fark bulunmaktadır. İkinci rejim bağlayıcı bir taahhüt içerirken birinci rejim içermemektedir.

¹⁶ Politikada serbestiye karşı kural tartışmasında serbestiden yana olan iktisatçılar "Optimal politika bir kural izlemeyi gerektiriyor ise zaten politikada serbesti altında bu seçilecektir. Politikada serbesti halinde kurala göre daha iyisini yapmak mümkün iken daha kötüsünü yapmak mümkün değildir" düşüncesindedir. Ancak o zamanki tartışmada kuraldan sabit para arzı büyüme hızı gibi basit bir kural anlaşılmaktadır (Walsh 1998: 335). Kydland ve Prescott'la birlikte ise kural artık bir politika rejimi anlamında kullanılmaktadır. Tartışılan iktisat politikası rejimleri olarak politikada serbesti ile politikada bağlayıcı kural rejimleridir. Serbesti rejimi altında sabit bir kural optimal çıkabilir, ancak, bunun için bir bağlayıcılık ya da taahhüt mevcut değildir. Kydland ve Prescott'un analizi dinamik-tutarsızlık sonucuna ulaşarak serbesti rejiminde daha kötüsünün yapılabileceğini göstermiştir.

kurallarıyla birlikte oluşturacakları dengelerin kıyaslanması yoluyla uygun kuralın bulunabileceğini göstermiştir.

Kydland ve Prescott, Lucas'ın kural belirleme önerisinde tüm kuralları güvenilirlikleri yönünden eşdeğer kabul ettiğini fark etmiştir (Tabellini, 2005:204).¹⁷ Oysa ki rasyonel özel kesim karar birimleri duyurulan politika kurallarını politika yapıcının dürtülerini, kısıtlarını ve politika oluşum sürecinin diğer detaylarını dikkate alarak güvenilirlikleri yönünden değerlendirmektedir. Özel kesim ile politika yapıcı arasındaki dinamik etkileşim sürecinde politika kuralı belirlenmektedir. *De facto* politika kuralı, politika yapıcı ile özel kesim arasında bir politika belirleme oyununun (kısaca, politika oyununun) denge sonucu olarak çıkmaktadır. Dolayısıyla özel kesimin kendi karar kuralları ile politika oyunundan denge sonucu olarak çıkan politika kuralı birlikte rasyonel beklentiler makroekonomik dengesini belirlemektedir. Ancak, bu politika kuralı altında varılan iktisadi sonucun diğer kurallar altında çıkabilecek sonuçlardan üstünlüğü garanti değildir. Kydland ve Prescott'un analizi rasyonel beklentiler altında optimal politika kuralının belirli koşullarda dinamik-tutarsız olduğunu göstererek dengede çıkan politika kuralının optimal olmadığını göstermiştir. Sonuçta, bu analiz optimal kurala bağlanma ya da politika oyununun kendisinin kurallarının (kurumların) düzenlenmesi yönünde normatif politika önerileri vermiştir. Kydland ve Prescott'un analizinin temel bulgusu optimal politikaların dinamik tutarsızlığıdır.¹⁸ Böyle bir durumda optimal olmayan ancak dinamik olarak tutarlı bir politika oyunda seçilmekte ve uygulanmaktadır.

¹⁷ Kydland ve Prescott optimal politika kuralının soyut bir durumu ifade etmesi nedeniyle somut iyi kuralların araştırılmasından yana bir tavır içine girerek 1977'den sonraki çalışmalarından pratikte politika kurallarının değerlendirilmesine yönelmişlerdir. 1980'lerle birlikte bu değerlendirmenin yapılacağı bir teorik model arayışına girerler ve üzerinde çalışmaya başlarlar. Yine, bu konuyu araştırırken kendilerine Lucas (1980)'in "teorik iktisadın işlevlerinden birisi gerçek ekonomi üzerinde denenmesi oldukça pahalı olabilecek politika kurallarını olabildiğince düşük maliyetlerle test edebilecek bir laboratuvar gibi hizmet sunabilecek tümüyle kurgulanmış yapay iktisadi sistemler yaratmaktadır (869)" fikrini rehber edinirler. Üzerinde politika kurallarının değerlendirileceği teorik modelin o ekonomide gerçekte yaşanan devresel hareketleri açıklamada başarı gösteren bir model olması düşüncesiyle kendi devresel dalgalanma teorileri kurarlar ve kendi geliştirdikleri hesaplamalı deney yöntemiyle bu teoriyi test ederler.

¹⁸ Aslında dinamik-tutarsızlık çeşitli iktisadi bağlamlarda bilinen bir konudur. Kydland ve Prescott (1977)'ün başarısı bu fikri teorik araçlar kullanarak iktisat politikaları yönünden göstermesidir (Hartley, 2006:4). İzleyen yıllarda çok sayıda iktisatçı bu konuyla ilgilenmiş ve çeşitli mekanizmalar ve öneriler geliştirmiştir. Bu noktada ismi belirtilmeksizin geçilemeyecek olan iktisatçılar G. Calvo, R. Barro, D. B. Gordon ve K. Rogoff'dur.

Bir t döneminde yapılan bir optimizasyon işleminde $t+n$ dönemi için optimal bulunan eylem, $t+n$ dönemi geldiğinde ve optimizasyon işlemi yenilendiğinde optimal çıkmıyor ise t döneminde hesaplanan optimal politika dinamik-tutarsızdır. Eylemlerin belirsizlikler nedeniyle koşullu olarak kurgulandığı durumlarda da dinamik-tutarsızlık yine benzer biçimde tanımlanabilmektedir. Koşula bağlı eylemler, ilk planlandığı t döneminde henüz bilinmeyen koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu tarz koşula bağlı eylemleri içeren planlarda dinamik- tutarsızlık belirli bir koşulun gerçekleşmesi durumunda başta optimal bulunan eylemin koşul gerçekleştikten sonra optimal olmamasıdır. Dinamik-tutarsızlık, *ex-ante* optimal olan eylemin *ex-post* olarak optimal olmamasıdır.

*Lucas Kritisizim*den rasyonel beklentiler altında dinamik denge modellerinde politika değerlendirmelerinin bir eylem yönünden değil politika kuralları yönünden yapılması gerektiğini anlayan Kydland ve Prescott (1977) en iyi politika kuralını araştırmaya yönelmiştir (Prescott, 2004:374). Ancak, çalışmaları sırasında beklenmedik bir paradoksla karşılaşır: Rasyonel beklentiler altında optimal politika kuralları dinamik-tutarsız iken dinamik-tutarlı politika kuralları ise optimal değildir. Dolayısıyla, optimal ancak dinamik-tutarsız politika kurallarına bağlı kalabilmenin bir değeri bulunurken dinamik-tutarlı ancak optimal olmayan politika kurallarını izlemenin ise bir maliyeti vardır. O halde, yapılabilecek olan optimal politika kuralını belirleyip bağlayıcı taahhütlerle ya da siyasi ve ekonomik kurumlar yardımıyla bu kuralı izlemektir. Prescott (2004:374) ülkelerin mevcut gelişmişlik düzeylerini optimal ancak dinamik-tutarsız politika kurallarını izlemede gösterdikleri başarılarıyla ilişkilendirmekte ve bunu başarılarının daha yüksek gelişmişlik düzeylerine ulaşmış olduklarını belirtmektedir.

Kydland ve Prescott'un dinamik-tutarsızlık sonucu belirli koşullar altında ortaya çıkmaktadır. Kydland ve Prescott (1977:475-476) formal tanımlar yaparak ve basit bir çerçeve kullanarak bu sonucu göstermiştir. Bu basit çerçevede politika yapımçı, belirli bir politika planlama ufkunda (T) özel kesimin kararları ile kendi politika kararlarının sosyal fayda düzeyini belirlediği üzerinde uzlaşmış bir sosyal amaç fonksiyonuna sahiptir:

$$S = S(x_1, x_2, \dots, x_T, \pi_1, \pi_2, \dots, \pi_T) \quad (1)$$

Problemin karar değişkenleri (x, π) zamana göre sıralanmış olarak özel kesim için $x=(x_1, x_2, \dots, x_T)$ dizininden ve politika yapımçı için $\pi=(\pi_1, \pi_2, \dots, \pi_T)$ dizininden oluşmaktadır.

Rasyonel beklentiler altında özel kesiminin bir t dönemindeki kararı (x_t) kendi geçmiş kararları ile politika yapımıcının geçmiş, cari ve gelecek tüm kararlarının bir fonksiyonudur:

$$x_t = X_t(x_1, x_2, \dots, x_{t-1}, \pi_1, \pi_2, \dots, \pi_T) \quad t=1,2,\dots,T \quad (2)$$

Politika yapıcının (1) no.lu sosyal amaç fonksiyonunu (2) no.lu kısıt altında maksimize eden politika kuralları (π) *optimal politika planını* vermektedir. Optimal politika planında politika kararları tüm dönemleri kapsayacak biçimde *eşanlı* biçimde belirlenmektedir.

Planlama ufkunun her bir döneminde o dönemden önceki tüm özel kesim kararları veri alınarak ve gelecekteki politika kararlarının aynı şekilde o dönemlerdeki mevcut koşullar dikkate alınarak belirleneceği varsayılarak politika yapıcının (1) no.lu sosyal amaç fonksiyonunu maksimize eden politika kuralları ise *tutarlı politikaları* oluşturmaktadır. Tutarlı politikada politika kuralları *ardışık* biçimde belirlenmektedir.

Eşanlı çözüm ile ardışık çözüm farklı politika kurallarını çözüm olarak vermekte ve amaç fonksiyonu farklı değerler almaktadır. Yukarıdaki genel problem iki dönemle sınırlandırılarak ikinci dönem için ardışık ve eşanlı çözümler bulunarak bu çözümlerin çakışmadıkları Kydland ve Prescott (1977)'den hareketle gösterilebilir. Ardışık yöntemde ikinci dönemde problemin kısıtı $x_2=X_2(x_1, \pi_1)$ 'dir. π_2 yönünden problemin birinci sıra koşulu:

$$\frac{\partial S}{\partial x_2} \frac{\partial X_2}{\partial \pi_2} + \frac{\partial s}{\partial \pi_2} = 0$$

Eşanlı yöntemde ikinci dönem probleminin $x_1=X_1(\pi_1, \pi_2)$ ve $x_2=X_2(x_1, \pi_1, \pi_2)$ şeklinde iki kısıtı bulunmaktadır. Bu durumda π_2 yönünden problemin birinci sıra koşulu:

$$\frac{\partial S}{\partial x_2} \frac{\partial X_2}{\partial \pi_2} + \frac{\partial s}{\partial \pi_2} + \frac{\partial X_1}{\partial \pi_2} \left[\frac{\partial S}{\partial x_1} + \frac{\partial S}{\partial x_2} \frac{\partial X_2}{\partial x_1} \right] = 0$$

Görüldüğü gibi eşanlı yöntem rasyonel beklentilere uygun hareket ederek ikinci dönemin optimal politika kuralını belirlerken ardışık yöntem rasyonel beklentileri dikkate almadan hareket etmekte ve dolayısıyla optimal olmayan bir politika kuralı vermektedir. Ardışık yöntem, ikinci dönem politikasının (π_2) birinci dönem özel kesim kararını (x_1) etkilememesi veya x_1 yoluyla amaç fonksiyonu üzerinde doğrudan veya dolaylı etkilerinin olmaması durumlarında ancak optimal politika kuralını vermektedir. Aksi durumlarda ardışık yöntemin verdiği politikalar optimal değildir. Bu noktada rasyonel beklentilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Dinamik bir çerçevede özel kesim bugün karar alırken gelecekteki politikaları dikkate almaktadır. Bu nedenle ardışık çözümle belirlenen politika kuralı optimal değildir. Ancak, asıl mesele rasyonel beklentiler altında politikada serbesti rejiminde optimal

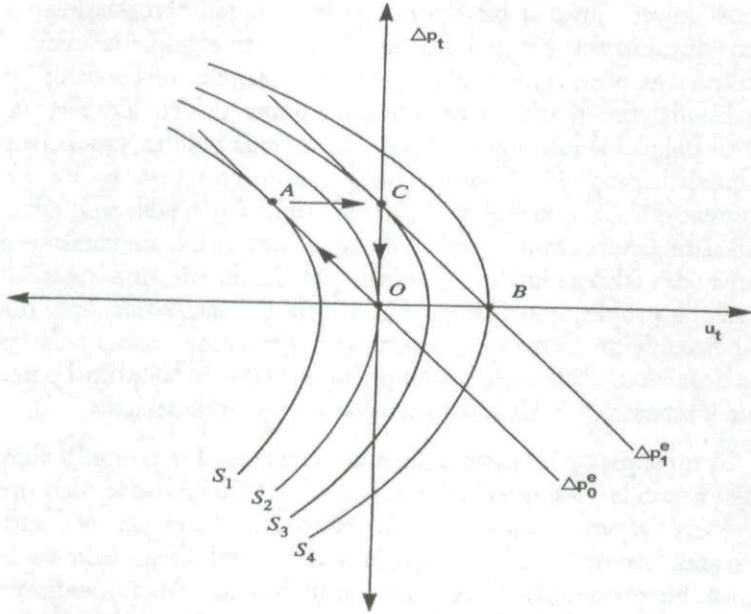
politika seçilecek olsa dahi belirtilen koşullarda dinamik olarak tutarsız kalarak uygulanamamasıdır.

Geleceği hesaba katan ve ekonomik yapıyı, ve dolayısıyla, politika yapıcının stratejisini bilen rasyonel özel kesim bugünden sadece ex-post optimal buldukları politika kurallarına güven duymaktadır. Ex-post optimal bulunmayan politika kurallarına güven duymamaktadır. Özel kesim dinamik-tutarsız optimal politika kuralını ex-post optimal bulmayarak güven duymaz. Ex-post güven duyulan bir optimal politika kuralı gerçekleşirken ex-post güven duyulmayan bir politika kuralı ise gerçekleşmemektedir. Sorun, politikaya ex-post güvensizlik yaratan dinamik tutarsızlığın nereden kaynaklandığıdır. Kydland ve Prescott bunu beklentiler rasyonel iken optimal politika kuralına güvenilmesi durumunda politika yapıcını bundan caydırarak kazanç elde etmesine fırsat veren ücret veya fiyat katılığı gibi ekonomik yapıdaki kusurlara bağlamaktadır. Fark edileceği gibi, iktisat politikalarına yer açan kusurlar dinamik tutarsızlık yaratarak politikada başarıyı da etkilemektedir. Optimal politikanın dinamik-tutarsızlığı bir güvenilirlik probleminin olduğunu gösterirken dinamik-tutarsızlığın kaynağı ise beklentilerin rasyonel olduğu bir çerçevede ekonomik yapıdaki kusurlardır. Aşağıda para ve maliye politikası alanlarında optimal politikaların dinamik-tutarsızlığı farklı kusurlara dayanarak gösterilmektedir.

Optimal para politikasının dinamik-tutarsızlığı Lucas-tipi Phillips Eğrisi modeli üzerinde gösterilecektir. Snowdon vd. (2005:251-256)'den özetlenen modelde varsayım olarak özel kesim rasyoneldir, para otoritesi enflasyonu tam olarak kontrol edebilmektedir, piyasalar sürekli dengededir ve üzerinde uzlaşılan bir sosyal amaç fonksiyonu vardır. Sosyal fayda (S), enflasyon (Δp) ile işsizliğin (u) azalan bir fonksiyonudur: $S'(\Delta p_t) < 0$ ve $S'(u_t) < 0$. Rasyonel beklenti sahibi özel kesimin mevcut bilgi seti (Ω_{t-1}) altında t dönemi enflasyon beklentisi $\Delta p_t^e = E(\Delta p_t | \Omega_{t-1})$ 'dir. Ekonomik yapı Lucas-tipi Phillips Eğrisi $u_t = u_n + \psi(\Delta p_t^e - \Delta p_t)$ ile temsil edilmektedir. u_n doğal işsizlik oranıdır ve ψ pozitif bir sabittir.

Tanımlanan yapıda optimal politikanın dinamik-tutarsızlığı şekil yardımıyla açıklanabilir. Bu amaçla oluşturulan Şekil 1'de kavisli eğriler sosyal amaç fonksiyonundan çıkan kayıtsızlık eğrileridir ve fayda değerleri yönünden $S_1 > S_2 > S_3 > S_4$ şeklinde sıralanmaktadır. Negatif eğimli doğrular ise farklı enflasyon beklentilerine ($\Delta p_0^e > \Delta p_1^e$) karşılık gelen Phillips eğrileridir. Şeklin orijininde $\Delta p_t = 0$ ve $u_t = u_n$ 'dir. Dikey eksen, doğal işsizlik oranında beklenen enflasyonun gerçekleşen enflasyona eşitlendiği potansiyel denge noktalarından oluşmaktadır. Bu noktalardan hangisinin gerçekleşeceği ise özel kesimin enflasyon beklentisine bağlıdır. Kayıtsızlık eğrilerinden sosyal olarak tercih edilen enflasyon oranının sıfır olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla, sıfır enflasyon oranı (O noktası) optimal politikayı oluşturmaktadır. Ancak, O noktası enflasyon beklentisi sıfırdan farklı iken gerçekleşebilir değildir. Enflasyon beklentisi Δp_1^e iken O noktasına karşılık gelen optimal politika dinamik-tutarsızdır ve C noktasına karşılık gelen politika dinamik-tutarlıdır. C noktası, O noktasına göre fayda düzeyi daha düşük bir kayıtsızlık eğrisi üzerinde bulunduğundan C noktasına karşılık gelen politika optimal değildir.

Şekil 1: Optimal Denge ve Dinamik-Tutarlı Denge (Snowdon vd., 2005:253)

Yukarıda tanımlanan politika belirleme problemi politika yapımcı ile özel kesim arasında dinamik bir politika belirleme oyununu oluşturmaktadır. Bu oyun hiyerarşik bir yapıdadır ve politika yapımcı dominant oyuncu (lider) iken özel kesim takipçi konumdadır (Stackelberg oyunu). Politika yapımcı ilk hareketi yaparken bunu özel kesimin hareketi izlemektedir. Bilgi oyun sırasında ortaya çıktığı için oyuncular strateji seçerek hareket etmektedir. Bir oyuncu strateji seçerken diğerinin seçeceği strateji konusunda kendi algılamalarına ve kendi strateji seçiminin diğerinin strateji seçimine etkisine dair kendi beklentisine dayanmaktadır. Politika yapımcı politikasını (stratejisini) seçerken özel kesimin tepkisini hesaba katmaktadır. Bu oyunda liderin ilan edilen stratejiye bağlı kalacağına dair önceden bir taahhütte bulunmaması halinde bundan sapması ve kazancını artırması olasıdır. Ancak, diğer oyuncu bunun farkında olduğu için ve dominant oyuncu da diğerinin bunun farkında olduğunun farkında olduğu için sonuçta dominant oyuncunun liderlik rolününun kaybolduğu ve her oyuncunun diğer oyuncunun

stratejisi veri iken en iyi stratejisini seçtiği Nash denge (C noktası) gerçekleşmektedir. Nash denge kendinden yaptırımlı olduğu için dinamik olarak tutarlıdır. Ancak, bu Nash denge optimal politikayı (birinci en iyi çözümü) oluşturmamaktadır. Dolayısıyla, optimal politika dinamik olarak tutarlı değildir.

Ekonomi şekil 1'de C noktasında (Nash dengede) iken politika yapıcının sosyal faydayı artırmak için sıfır enflasyona (O noktasına) doğru ekonomiyi hareket ettirmek istediği ve bu nedenle sıfır enflasyonu hedefleyerek para arzı büyüme hızını buna göre yöneteceğini duyurduğu düşünülsün. Eğer özel kesim bu politikayı güvenilir bulur ise enflasyon beklentisini Δp_1^e 'den Δp_0^e 'a düşürecek ve Phillips eğrisi O noktasından geçecek biçimde sola doğru kayacaktır. Fakat, bu politikaya güvenerek özel kesim sıfır enflasyon beklentisine girdiğinde politika yapıcının enflasyon sürprizi yapması muhtemeldir. Çünkü, sıfır enflasyon beklentisine karşılık gelen O noktasında iken politikada serbesti sahibi politika yapıcı, sürpriz bir enflasyon yaratıp A'daki yüksek sosyal fayda düzeyine ulaşma dürtüsüyle karşılaşmaktadır. Politika yapıcı, sözüne güven duyulmuş olmasından kazanç sağlama fırsatı yakalamaktadır. Bir taraftan optimal politikanın gerçekleşmesi politika yapıcının sıfır enflasyon sözüne güven duyulmasını gerektirirken diğer taraftan bu güvenin oluşması politika yapıcıyı bu politikadan dönmeye teşvik eden bir fırsat yaratmaktadır. Politika yapıcı bu fırsatı değerlendirerek optimal politikadan cayıp A noktasındaki politikaya geçmektedir. Fakat, A noktası sürdürülebilir değildir: A'da işsizlik oranı doğal seviyesinin altında iken enflasyon ise beklentilerin üzerindedir. Kısa sürede özel kesim aldatıldığını anlayarak enflasyon beklentisini A'daki yüksek enflasyon seviyesine eşitleyecek ve ekonomi dinamik-tutarlı denge C'ye dönecektir.

Tanımlanan yapı altında politikada serbesti sahibi politika yapıcı karşılaştığı kazançların cazibesine kapılarak aldatma yoluna gitmektedir. Bu dinamik tutarsızlık nedeniyle politikada serbesti altında duyurulan optimal politikalar güvenilir değildir. Rasyonel beklenti sahibi özel kesim ekonomik yapıyı ve politika yapıcının sosyal amaç fonksiyonunu bildiği için zaten ilan edilen optimal politikaya beklentilerini bağlamamaktadır. Özel kesim politika yapıcının duyurduğu sıfır enflasyon hedefinden sapacağını baştan beklediği için enflasyon beklentisini Δp_1^e olarak sürdürmektedir. Enflasyon beklentisi bu yüksek seviyesinde iken politika yapıcının enflasyonu sıfır yapmak için para arzını kısması ekonomiyi yüksek işsizlik noktası B'ye taşıyacağından para otoritesi fiilen enflasyonu özel kesimin beklediği seviyeye eşitleyecek biçimde davranacaktır. Dolayısıyla, dinamik-tutarsızlık nedeniyle güvenilirlikten yoksun optimal politikalar yapılabilir değildir. Özel kesimin dinamik tutarsızlık nedeniyle ilan edilen optimal politikanın uygulanacağına güven duymaması bir güvenilirlik kısıtı olarak politika yapıcının politika seçimini sınırlamakta ve optimal politika politika yapıcının başarabileceği

politikalar setinin dışında kalarak optimal olmayan politika seçilmektedir (Tabellini, 2005:209). Bu çerçevede optimal politika ya bu politikaya bağlayıcı taahhütte bulunarak ya da optimal politikanın oyunun denge çözümü olarak çıkmasını sağlayacak biçimde oyunun kuralları değiştirilerek gerçekleştirilebilir. Birinci öneri politikada bağlayıcı kural rejimini oluştururken ikinci öneri ise kurumsal müdahaleli politikada serbesti rejimidir.

Maliye politikası bağlamında optimal politikanın dinamik-tutarsızlığı saptırıcı vergiler altında bir vergileme örneği üzerinde gösterilecektir.¹⁹ Bir hükümet veri bir kamu harcamasını (G) karşılamak için sadece sermayeye (K) ve ücret gelirlerine (W) vergi koyma imkanına sahip olup bu vergilerin saptırıcı etkilerini önemsemektedir. Özel kesim benzer karar birimlerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla, hükümet temsili karar biriminin faydasını maksimize edecek biçimde davranmaktadır. Vergi tabanları vergi oranları yönünden azalandır. t döneminde sermaye ve ücret gelirleri vergi oranları (ϕ_t ve θ_t) ile vergi tabanları ($K(\phi_t)$ ve $W(\theta_t)$) yönünden hükümetin bütçe kısıtı $\phi_t K(\phi_t) + \theta_t W(\theta_t) = G$ 'dir. Özel kesim t dönemindeki sermaye arzına t-1 döneminde ve işgücü arzına t döneminde karar vermektedir.

Hükümetin kendi bütçe kısıtlaması altında temsili bireyin faydasını maksimize edecek biçimde vergi oranlarını belirleme probleminde optimal politika hükümetin problemi eşanlı çözümünü gerektirmekte ve hükümet t dönemi politikasına t-1 döneminde karar vermektedir. Hükümetin bütçe kısıtı ile problemin birinci sıra koşullarının vergi oranları yönünden eşanlı çözümü t dönemi için aşağıdaki politika kuralını vermektedir (Ramsey

vergileme prensibi): $\frac{\phi_t}{1-\phi_t} \varepsilon_K = \frac{\theta_t}{1-\theta_t} \varepsilon_L$. Burada ε 'lu terimler, ilgili

kaynağın vergi sonrası kendi fiyatı yönünden arz esnekliğini göstermektedir. Ramsey vergileme prensibi vergilerin saptırıcı etkilerini eşitleyecek biçimde vergi oranlarının belirlenmesini gerektirmektedir. Hükümet t-1 döneminde t dönemi vergi oranlarını belirlerken t-1 dönemi tasarruflarından oluşan t dönemi sermayesinin bu kaynağa uygulanan vergi oranına nasıl bağlı olduğunu hesaba katmaktadır.

Bulunan vergi oranları problemin ex-ante optimal politikasını oluşturmaktadır. Ancak, politikada serbesti rejimi altında bu optimal politika ex-post olarak optimal değildir. t-1 döneminde optimal bulunan politikaya özel kesimin güvendiği ve buna göre tasarrufta bulunduğu düşünülür ise t dönemine gelindiğinde sermayenin ex-ante ve ex-post arz esneklikleri farklılaşmış ve ex-post arz esnekliği sıfırlanmış olduğundan sermayeye

¹⁹ Bu örnek İsveç Kraliyet Bilimler Akademisinin 2004 yılı Nobel Ekonomi Ödülü Bildirgesinden özetlenmektedir (The Royal Swedish Academy of Sciences, 2004).

uygulanacak verginin saptırıcı etkisi kalkmaktadır ve hükümeti sermayeye yüzde yüz oranında vergi uygulamaya teşvik etmektedir. Sermayenin arz esnekliğinin sıfırlanması nedeniyle ex-ante optimal bulunan politika ex-post optimal değildir ve dolayısıyla ex-ante optimal politika dinamik-tutarsızdır. Sermayenin arz esnekliğinin sıfırlanması verginin sermaye üzerindeki saptırıcı etkisini sıfırlamakta ve ücret gelirlerine daha düşük oranda vergi uygulamaya imkan vererek bu kaynak üzerindeki saptırıcı etkiyi de düşürmektedir. Sonuçta, bu dürtü faktörü politikada serbesti sahibi hükümeti ex-ante optimal politikadan t döneminde saptırmaktadır. Diğer taraftan, hükümetin t döneminde politikasını serbestçe belirleyeceğini ve ekonominin yapısını bilen özel kesim rasyonel biçimde t döneminde sermayeye yüzde yüz oranında vergi uygulanacağını t-1 döneminde beklemektedir. Dolayısıyla, özel kesim t-1 döneminde hiç tasarrufta bulunmaz. Hükümetin t dönemi politikası hakkında rasyonel beklenti sahibi özel kesim her tasarruf düzeyinin kendisi için bir kayıp olduğunu görmektedir. Bu durumda, hükümetin t dönemi bütçe kısıtı $0 + \theta_t W(\theta_t) = G$ olup t dönemi ücret gelirleri vergi oranını belirlemektedir. Bu ücret gelirleri vergi oranı sermayeye uygulanan yüzde yüz oranındaki vergiyle birlikte dinamik-tutarlı politikayı oluşturmaktadır. Bu durumda çıkan sonuç, optimal politika gerçekleşebilmiş olsaydı çıkacak olan sonuçtan kötüdür. Çünkü, vergi oranları daha yüksektir ve temsili karar biriminin faydası daha düşüktür. O halde bu dinamik-tutarlı politika optimal değildir.

Kydland ve Prescott (1977:481)'a göre politika yapımının optimal politika planı yerine dinamik-tutarlı politika planına göre hareket etmesinin nedeni politika yapımının bir kararın gelecekteki etkisini görmemesi, dikkate almaması ya da optimal planı tercih etmemesi değildir. Asıl sorun gelecekteki politika yapıcıları, kendi politikalarının beklenti mekanizmaları yoluyla özel kesimin şimdiki kararlarına etkisini hesaba katmaya mecbur edecek doğal bir mekanizmanın olmamasıdır. Dolayısıyla, uygun mekanizmalar oluşturularak optimal politikanın gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Ayrıca, tekrarlanan nitelikteki politika oyunlarında politika yapımının itibar (reputation) kaygılarının dinamik-tutarsızlığa karşı doğal bir mekanizma oluşturularak güvenilirlik sorununun çıkmasını önleyeceği ileri sürülmüştür. Tekrarlanan oyunlarda politika yapımı cari kazançlar ile gelecekteki maliyetler arasında bir ikileme karşılaşmaktadır. Politika yapımının iskonto oranına göre denge çözümü optimal çözüm ile dinamik-tutarlı çözüm arasında bir yerde gerçekleşmektedir (Snowdon vd., 2005:256): Bu denge çözümü iskonto oranı ne kadar yüksek ise dinamik-tutarlı çözüme, ne kadar düşük ise optimal çözüme o kadar yakındır.

Politikada dinamik-tutarsızlık sorununa karşı, ve dolayısıyla, optimal politikanın gerçekleşmesini sağlamak için çeşitli öneriler yapılmıştır (Snowdon vd., 2005:257). Bunlardan birincisi politikanın kendisini gerektiren ekonomideki kusurları ortadan kaldırmaktır. İkincisi optimal

politika kuralını bağlayıcı taahhüt altına almaktır. Ancak, bu rejim öngörülme-yen şoklar karşısında katı olduğundan çıktıda büyük dalgalanma yaratabilmektedir. Dolayısıyla, politikada serbesti rejimine göre bağlayıcı kural rejimi daha kötü sonuç verebilmektedir. Bu duruma karşı yapılan önerilerden birisi optimal politika kuralını ekonomik durumlara koşullu olarak kurgulayıp bu şekilde taahhüt altına almaktır. Üçüncüsü politikada serbesti rejimini sürdürüp bu rejimde politika yapımının performansını iyileştirebilecek biçimde kurumlar düzenlemektir. Diğer bir ifadeyle, oyunun kurallarını serbesti rejiminde optimal çözümü verecek biçimde oluşturmaktır.

MAKROEKONOMİK POLİTİKALARDA SOSYAL SERMAYENİN VE KURUMLARIN YERİ

Kydland ve Prescott rasyonel beklentiler altında politikaların güvenilirliklerinin politikada başarıda rollerinin bulunduğunu optimal politikaların dinamik-tutarsızlıklarını göstererek açıklamıştır. Sonraki yıllarda bu fikrin geliştirildiği görülmektedir. Spesifik olarak beklentilerin kendi kendini doğrulayan (self-fulfilling) niteliğine dikkat çekilerek bu tür beklentilerin güvenilirlik yokluğu kısıtını oluşturabileceği gösterilmiştir. Dolayısıyla, beklentilerle ilişkili olarak güvenin politikaların başarısındaki rolü genişletilmiştir. Kydland ve Prescott'un analizinde beklentiler rasyonel iken ekonomideki bir kusura bağlı olarak dinamik-tutarsızlık çıkmakta ve optimal politikadan saptırmakta iken kendi kendini doğrulayan beklentiler altında beklentilerin kendisi politikada bir sapma kaynağı olabilmektedir. Bir ekonomide bireyler kararlarını gelecekte ne olacağına dair beklentilerine dayandırırken ne olacağı ise bunların şimdiki kararlarına dayanır. Kendi kendini doğrulayan beklentiler durumunda iktisat politikaları içsel hale gelmektedir. Bu tür beklentiler çoklu denge sorunu yaratmakta ve bağımsız bir politika izlenmesini zorlaştırmaktadır (Tabellini, 2005:211). Kendi kendini doğrulayan beklentiler politika yapımını kısıtlayarak optimal olmayan politikalara götürebilmektedir. Bu durumlarda beklentilerin yönetimi önemli ve öncelikli hale gelmektedir. Bu tür beklentiler sosyal sermayenin ve kurumların iktisat politikaları yönünden önemini artırmaktadır.

Çıkış noktasını Kydland ve Prescott (1977)'un oluşturduğu *yeni politik iktisat* iktisat politikalarının başarısında sosyal sermayenin ve kurumların çok önemli olduklarını göstermiştir. Optimal politikanın dinamik-tutarsızlığı bir güvenilirlik yokluğu kısıtı anlamına gelirken yeni politik iktisat makroekonomik politikaların seçimini etkileyen başka benzer kısıtların bulunabileceği fikri üzerinde durmuştur. Bu bağlamda, ekonominin yapısı yanında genel siyasetin yapısıyla bağlantılı olan ve politika yapımının iktisat politikası seçimini kısıtlayan başka dürtü kısıtları düşünülmüştür.

Yeni politik iktisat ülkelerin neden farklı makroekonomik politikalar izlediklerini sorgulamakta ve mevcut kurumları önemli belirleyici faktörler olarak görmektedir (Persson vd., 1997:1-2). Geleneksel politik iktisat hangi politika izlenmeli sorusuyla ilgilenip normatif politika tavsiyesi ararken yeni politik iktisat hangi politika yapımı kurumu daha iyi sonuç vermektedir sorusuyla ilgilenip alternatif politika yapımı kurumlarını normatif olarak değerlendirmektedir. Yeni politik iktisat, bir ekonomide sosyal sermayenin ve kurumların iktisat politikası seçiminin *de facto* belirleyicileri olduklarını göstermektedir.

Yeni politik iktisat, kurumların makroekonomik politikadaki belirleyiciliğini görerek arzulan sonuçlara götürecek kurumları araştırmaktadır. Yeni politik iktisat hipotetik bir sosyal optimum kabul etmekte ve optimizasyon yapan politika yapıcının karşılaştığı çeşitli dürtü kısıtlarının bu sosyal optimumu sağlayan optimal politikadan saptırarak sosyal optimumdan uzaklaştırdığı temel fikrine dayanmaktadır. Başlıca dürtü kısıtları arasında Kydland ve Prescott'un açıkladığı güvenilirlik yokluğu kısıtı (optimal politikanın dinamik tutarsızlığı) yanında siyasi fırsatçılık, siyasi ideoloji, parçalı iktidar yapısı gibi genel siyasetin yapısıyla ilgili kısıtlar bulunmaktadır (Persson vd., 1997:1-4). Bir dürtü kısıtı olarak güvenilirlik yokluğu kısıtı daha önce açıklanan biçimde politika seçimi yoluyla politikanın performansını etkilemektedir. Ancak, daha önce bu kısıtla politika yapıcının saptırıcı olmayan politika araçlarından yoksun olduğu koşullarda karşılaşılmakta iken yeni politik iktisatta bu tür kusurlar olmasa dahi beklentiler kendi kendini doğrulayan yapıda iken karşılaşılabilmektedir. Siyasi fırsatçılık, yeniden seçilme şansını artırmak için hükümeti optimal politikadan saptıran bir dürtü kısıtı oluşturmaktadır. Siyasi ideoloji, ideolojiye uygun biçimde iktisat politikası gütmeye zorlayan bir dürtü kısıtı oluşturmaktadır. Parçalı iktidar yapısı, karar alma yetkisinin çok sayıda politika aktörü arasında bölünmüş olmasından dolayı politika yapıcının uygun politika kararını almasını güçleştiren bir dürtü kısıtı oluşturmaktadır. Yeni politik iktisat dürtü kısıtlarını mevcut kurumların bir yansıması olarak görmektedir.

Kydland ve Prescott iktisat politikasıyla başarıda güvenin önemini göstererek iktisat politikası teorisinde yeni bir yol açmıştır. Kendileri beklentiler rasyonel iken ekonominin yapısındaki kusurlarla ilişkili bir güvenilirlik yokluğu kısıtı ortaya koyarken yeni politik iktisat başka alanlardan kaynaklanan dürtü kısıtlarının da bulunduğunu ve tümünün iktisat politikasının başarısında önemli olduğunu göstermiştir. Başka alanlardan kaynaklanan dürtü kısıtları ise önemli ölçüde bu alanlardaki mevcut kurumlar tarafından belirlenmektedir. Diğer taraftan, güvenilirlik yokluğu kısıtı bir dürtü kısıtı olarak sadece saptırıcı olmayan vergilerden yoksunluk, nominal fiyat katılıkları gibi ekonomik yapıdaki kusurlara dayandırılan dar anlamda bir güven sorunu olmayıp bunların yokluğunda dahi kendi kendini

gerçekleyen beklentiler altında çıkabilmektedir. Dolayısıyla, diğer dürtü kısıtlarına yol açan faktörler bu tür beklentiler yoluyla güvenilirlik yokluğu kısıtının oluşmasına da katkıda bulunabilmektedir.

Yeni politik iktisatta dürtü kısıtlarından güvenilirlik yokluğu kısıtı makroekonomik politikaların başarısını başlıca üç şekilde etkilemektedir (Persson vd.,1997:2-3). (i) Özel kesimin iktisadi kararlarını yönlendiren özel kesim beklentileri güvenilirlik yokluğunda politika yapımcı için *veri* olduğundan kendi politika kararları özel kesimin beklentilerini etkileyerek oluşabilecek bir etkisi yoktur. (ii) Kendi kendini gerçekleyen beklentiler altında güvenilirlik yokluğu özel kesim beklentilerini kontrolden çıkararak politika yapımcının potansiyel güven kriziyle karşılaşmasına neden olmaktadır. Özel kesimin iyimser ya da kötümser beklentileri peşinden politikaları sürükleyerek politikanın hedeflenmeyen sonuçlara varmasına neden olmaktadır. (iii) Güvenilirlik yokluğunda kamu finansmanında Modigliani-Miller teoremi bozulmaktadır: Kamu borçlarının reel ve nominal araçlar arasındaki dağılımı ve borçların vade yapısı kamunun borçlanma koşullarını etkiler hale gelmekte ve politika yapımcıyı saptırıcı etkisi daha fazla olan politikalara zorlamaktadır. Bir ekonomide güvenilirlik yokluğu kısıtının oluşmamasına ya da kısıtın yumuşatılmasına sosyal sermaye ve kurumlar katkı yaptıkları ölçüde politikanın başarısına katkı yapmaktadır.

Güvenilirlik yokluğuna karşı politikada başarı için çözüm yeni kurumlar oluşturmaktır. Politika belirleme oyunundan optimal politikanın denge çözümü olarak çıkmasını sağlayan kurumlar oluşturulmalıdır. Kurumların oluşturulması özünde oyunun değiştirilemez yönlerinin belirlenmesidir. Bu yolla güvenilirlik kısıtı politika oyununda bir kısıt olmaktan çıkarılmaktadır. Diğer taraftan, kurumların dinamik tutarsızlık sorununu gidermeyip sadece yeniden dağıttığı yönünde eleştiri yapılmıştır (Persson vd., 1997:32). Kuşkusuz, kurumların değişmesi kaçınılmazdır. Ancak, burada önemli olan belirli bir süre, örneğin kontratların değiştirilemediği bir zaman diliminde, kurumların değişmeden kalabilmesidir.

Kydland ve Prescott'un analizinde kurumlar ekonomik yapıdaki kusurlar nedeniyle oluşan dinamik-tutarsızlık sorununun (güvenlik yokluğu kısıtının) çözümünde oynadığı rolle makroekonomik politikaların başarısını etkilerken yeni politik iktisatta bunun yanında bir ülkedeki mevcut ekonomik ve siyasi kurumlar çeşitli dürtü kısıtlarının oluşmasına neden olarak ve bu yolla politika alternatifleri setini sınırlayarak iktisat politikaları aracılığıyla ekonomik performansı etkilemektedir.

Yukarıda yeni politik iktisatta, makroekonomik politikaların başarısında diğer dürtü kısıtları yanında güvenilirlik yokluğu kısıtının önemli rolünün bulunduğu gösterildi. Güvenilirlik probleminin neden ortaya çıktığı ve bu problemi gidermek için ne yapılabileceği iktisat politikası teorisinde kendisine önemli bir yer edinmiştir. Politikada başarının önündeki bir engel

olarak güvenilirlik problemi farklı nedenlere dayandırılırsa dahi problemi gidermek için ortaya konan öneriler büyük ölçüde formel kurumların oluşturulması ve kurumsal reformların gerçekleştirilmesi yönünde birleşmektedir. Prescott (2004:374) “optimal politikaların dinamik-tutarsızlığı kurallar izlemeyi zorunlu kılmaktadır ve hukuk kuralları dinamik-tutarsızlık probleminin üstesinden gelmek için oluşturulmuş siyasi kurumlardır” şeklinde görüşüyle iktisat politikası alanında kurumlar oluşturmanın gereğini ve gerçekliğini açıklayarak bu fikri pekiştirmektedir. Bu şekilde sosyal sermayenin ve kurumların makroekonomik politikaların başarısına ve dolayısıyla ekonominin gelişmesine ve refahına katkılarının olabileceği fikri oluşmuştur.

SONUÇ

Sosyal sermaye ile kurumlar iktisadi karar birimleri arasındaki etkileşimde çözüme hizmet etmekte ve benzer işlevleri görmektedir. İktisat teorisinde Pareto-etkin çözümleri engelleyen kusurların varlığında sosyal sermaye ile kurumlar etkinliğin sağlanmasına yardım etmektedir. Bunlar, ortak eylem problemlerinde bir çözüm için ya da üstün bir çözüm için gereken karşılıklı güvenin oluşmasında gerekli şartları oluşturarak bu hizmeti görmektedir. Sosyal sermaye ve kurumlar bu işlevleri yönünden benzerdir ve ekonomik performans yönünden genel olarak birbirini tamamlamaktadır. Sosyal sermaye ve kurumlar konusunda oluşan yeni literatürde sosyal sermaye ve kurumlar ekonomik performans üzerindeki doğrudan etkileri yönünden ele alınmış olmasına karşın makroekonomik politikalar üzerinden oluşan dolaylı etkileri genel olarak ihmal edilmiştir. Ancak, konunun bu yönüne yeni politik iktisat literatüründe önemli ölçüde açıklama getirilmiştir.

Neoklasik teoride tanımlanan hipotetik birinci en iyi çözümden uzaklaştıran ekonomik kusurların varlığında sosyal sermaye ve kurumlar bu çözüme yaklaştıran unsurlar olarak görülmektedir. Ayrıca, neoklasik teori bu kusurların varlığında iktisat politikalarına izin vermektedir. Bu bağlamda iktisat politikalarıyla etkin çözüme ulaşmada sosyal sermaye ve kurumlar iktisat politikalarının başarısını etkileyen unsurlar olarak çıkmaktadır. Bu unsurların varlığı veya niteliği politikaların başarısını etkilemektedir. Nispeten kalıcı unsurlar olarak sosyal sermaye ve kurumlar iktisat politikalarının belirlenmesi sürecinde yer alarak politikada başarıda rol oynamaktadır. Diğer taraftan politikada başarı için yeni formel kurumlar oluşturmak bir politika enstrümanı olarak çıkmaktadır. Uygun kurumlar olmaksızın iktisat politikalarıyla etkin çözüme ulaşmak zordur. Diğer bir ifadeyle, bir ekonomide sosyal sermaye ve kurumlar politikada başarının temel belirleyicileri arasındadır.

İktisat politikası alanında tipik bir problem optimal politikaların dinamik-tutarsızlığıdır. Rasyonel beklentiler altında optimal politikanın gerçekleşmesi için politikaya güven duyulması şarttır. Ancak, ekonomik yapıda çeşitli kusurlar mevcut iken politikaya güven duyulması halinde politika yapımcıya aldatarak kazanç sağlama fırsatı doğmaktadır. Bu durum optimal politikaları güvenilir olmaktan çıkararak bunların gerçekleştirilmesini imkansız kılmaktadır. Dinamik-tutarsızlık problemi gerek teoride gerekse uygulamada dikkatleri para arzı artırılmalı mı yoksa düşürülmeli mi gibi izole politika eylemlerinden politika yapımı kurumunun kendisine kaydırmıştır. Politikada serbestlik rejimi altında çıkan dinamik-tutarsızlık sorunu, iktisat politikalarının değiştirilmesi güç bağlayıcı kurullarla yürütülmesini bir seçenek haline getirmektedir. Ancak, beklenmeyen olaylar karşısında bu tarz kurulların esnekliğinin olmaması, oyunun kurallarının yeniden biçimlendirilmesi anlamında kurumsal müdahaleli serbesti rejimini bir alternatif olarak getirmektedir. Bu kurumsal müdahaleli politikada serbesti rejimi para politikası alanında pratikte oldukça yaygındır. Bu tür bir rejimde optimal politikayı oyunun denge çözümü verecek biçimde politika belirleme oyununun kurulları oluşturulmaktadır.

Güvenilirlik yokluğu kısıtının neden ortaya çıktığı ve bunu gidermek için ne yapılabileceği iktisat politikası teorisinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Bu kısıt rasyonel beklentiler altında ekonomik yapıdaki kusurlara bağlı olarak çıkarken, kendi kendini doğrulayan beklentiler altında bu tür kusurlar olmaksızın çıkabilmektedir. Güvenilirlik yokluğu kısıtı ile genel siyaset alanıyla ilişkili bir çok diğer dürtü kısıtı politikada başarıyı etkilemektedir. Politikada başarının önündeki engeller olarak güvenilirlik yokluğu kısıtı ile diğer dürtü kısıtları farklı nedenlerden kaynaklansa dahi politikada başarı için başlıca çözüm bu kısıtları kaldıracak ya da hafifletecek biçimde formel kurumlar oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- ACEMOGLU, D., JOHNSON, S. ve ROBINSON, J. (2004) Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth, *NBER Working Paper*, no. 10481, 1-108.
- AOKI, M. (2000) What are Institutions? How Should Approach Them?, *Stanford University, Department of Economics, Working Papers in Economics*, no.00-015, www.econ.stanford/faculty/workp/swp00015.pdf, (20.3.2006).
- ARROW, K. J. (1972) Gifts and Exchanges, *Philosophy and Public Affairs*, 1(4), 343-362.

- BOWLES, S. ve GINTIS, H. (2002) Social Capital and Community Governance, *Economic Journal*, 112(483), F419-F436.
- BRUNI, L. ve SUGDEN, R. (2000) Moral Canals: Trust and Social Capital in the Work of Hume, Smith and Genovise, *Economics and Philosophy*, Spring, 16, 21-45.
- COLEMAN, J. S. (1988) Social Capital in the Creation of Human Capital, *The American Journal of Sociology*, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, 94, 95-120.
- COLEMAN, J. S. (1990) *The Foundation of Social Theory*, Harvard University Press, Massachusetts.
- DASGUPTA, P. (2005) The Economics of Social Capital, *The Economic Record*, 81 (S1), S2-S21.
- DASGUPTA, P. ve SERAGELDIN, I. Der. (2000), *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, Washington DC: The World Bank.
- DURLAUF, S. N. ve FATCHAMPS, M. (2004) Social Capital, *The Center for the Study of African Economies Working Paper Series*, no.214, 1-89.
- FUKUYAMA, R. G. (1995) *Güven: Sosyal Endemiler ve Refahın Yaratılması*, (çev.) A. Buğdaycı (1998), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- FUKUYAMA, R. G. (1997) Social Capital, The Tanner Lecture on Human Values, Brasenose College, Oxford. www.tannerlectures.utah/lectures/fukuyama98.pdf. (20.3.2006)
- HARTLEY, E. J. (2006) Kydland and Prescott's Nobel Prize: the Methodology of Time Consistency and Real Business Cycle Models, *Review of Political Economy*, 18(1), 1-28.
- KYDLAND, F. E. ve PRESCOTT, E. C. (1977) Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans, *Journal of Political Economy*, 85(3), 473-492.
- LIN, N. (2001) *Social Capital: A theory of Social Structure and Action*, Cambridge University Press, Cambridge.
- LUCAS, R. E. (1976) Econometric Policy Evaluation: A Critique, *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 1, 19-46.
- LUCAS, R. E. (1980) Methods and Problems in Business Cycles Theory, *Journal of Money, Credit and Banking*, 12(4), 696-715.
- LUCAS, R. E. (1988) On the Mechanics of Economic Development, *Journal of Monetary Economics*, 22, 3-42.

- NORTH, C. D. (1990) *Kırsallar, Kırsal Değişim ve Ekonomik Performans*, G. Ç. Güven (çev) (2002), Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- OECD, (2001) *The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital*, OECD, Paris, www1.oecd.org/publications/e-book/9601. (20.3.2006)
- OSTROM, E. (1992) Institutions as Rules-in-Use, E. Ostrom ve Ahn, T. K. (der.), (2003) *Foundations of Social Capital* içinde, 251-273.
- OSTROM, E. (2000) Social Capital: a Fad or a Fundamental Concept? Dasgupta, P. ve Serageldin, I. (der) *Social Capital: A Multifaceted Perspectives* içinde, 172-214.
- OSTROM, E. ve AHN, T. K. (Der.) (2003) *Foundations of Social Capital*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- PERSSON, T. ve TABELLINI, G. (1997) Political Economics and Macroeconomic Policy, *NBER Working Paper Series*, no.6329, 1-100.
- PRESCOTT, E. C. (2004) The Transformation of Macroeconomic Policy and Research, *Nobel Prize Lecture*, <http://nobelprize.org/economics/laureates/2004/Prescott-lecture.html>
- PUTNAM, R. D. (1995) Tuning in, Tuning out: the Strange Disappearance of Social Capital in America, *Political Sciences and Politics*, 28(4), 664-683.
- PUTNAM, R. D. (2000) Social Capital: Measurement and Consequences, *International Symposium: The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well-Being*, OECD-HRDC, March, 19-21.
- PUTNAM, R. D. ve NANETTI, R. N. (1993) Social Capital and Institutional Success, Ostrom, E. ve Ahn, T. K. Der. *Foundations of Social Capital* (2003) içinde, 220-249.
- SCHOTTER, A. (1981) *The Economic Theory of Social Institutions*, Cambridge University Press, Cambridge.
- SOLOW, R. M. (2000) Notes on Social Capital and Economic Performance, Dasgupta, P. ve Serageldin, I. (der.) *Social Capital: A Multifaceted Perspective* içinde, 6-10.
- SNOWDON, B. ve VANE, H. R. (2005) *Modern Macroeconomic: Its Origins, Development and Current States*, Edward Elgar, Cheltenham.
- STIGLITZ, J. E. (2000) Formal and Informal Institutions, Dasgupta, P. ve Serageldin, I. (der.) *Social Capital: A Multifaceted Perspectives* içinde, 59-68.
- TABELLINI, G. (2005) Finn Kydland and Edward Prescott's Contribution to the Theory of Macroeconomic Policy, *Scandinavian Journal of Economics*, 107(2), 203-216.

THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES (2004) Finn Kydland and Edward Prescott's Contribution to Dynamic Macroeconomics: The Time Consistency of Economic Policy and the Driving Forces behind Business Cycles, <http://nobelprize.org/economics/laureates/2004/ecoadv.html>, (6.4.2006).

WALSH, C. E. (1998) *Monetary Theory and Policy*, MIT Press, Cambridge.

WOOLCOCK, M. ve NARAYAN, D. (2000) Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy, *World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.

Copyright of Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal / Akdeniz Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi is the property of Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.